

Αξιοποίηση του πολιτισμού και της παράδοσης στο πλαίσιο της κυκλικής οικονομίας

Exploiting culture and tradition within the context of the circular economy¹

Δρ Αικατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη

Ομότ. Ερευνήτρια, τ. Διευθύντρια του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών

Μέλος της Εθνικής Επιτροπής Αθήνα 2021

Πρόεδρος της Επιτροπής Χειροτεχνίας του Υπουργείου Ανάπτυξης

Περίληψη

Για το περιεχόμενο του όρου της κυκλικής οικονομίας έχουν καταγραφεί, σε παγκόσμιο επίπεδο, πάνω από 100 ορισμοί και διάφορες σχολές σκέψης. Την τελευταία δεκαετία, κυρίως, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αποτελεί πρωταρχική προτεραιότητα στο υπό διαμόρφωσιν European Green Deal η ανάδειξη της κυκλικής οικονομίας σε κυρίαρχο πρότυπο παραγωγής και κατανάλωσης. Η ελληνική παραδοσιακή κληρονομιά, λοιπόν, ανήκει στο «παραγωγικό σύστημα» και συνδέεται με άλλα υποσυστήματά του. Μέρος σημαντικό του πολιτισμικού κεφαλαίου, ο παραδοσιακός πολιτισμός, αγροτικός, κυρίως, αλλά και αστικός, μπορεί ως εναλλακτική, τουλάχιστον, μορφή κοινωνικής ανασυγκρότησης και οικονομικής ανάπτυξης, να συμβάλλει, δυναμικά, στον μετασχηματισμό των τοπικών κοινωνιών και στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας. Είναι, επομένως, αναγκαία η επαναξιολόγηση της σημασίας του πολιτισμικού κεφαλαίου μιας χώρας, όπως η Ελλάδα, για τον σχεδιασμό της τοπικής και εθνικής οικονομίας, με κανόνες σύγχρονης πολιτιστικής πολιτικής, αξιοποιώντας τις διεθνείς συμβάσεις και τα πρωτόκολλα (Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά της UNESCO, Κοινή Αγροτική Πολιτική, κυκλική οικονομία, καινοτομία), αλλά και επιτυχημένες πρακτικές άλλων χωρών.

Λέξεις-κλειδιά: κυκλική οικονομία, αγροτική πολιτική, πολιτισμός, ελληνική παραδοσιακή κληρονομιά, Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά της UNESCO, καινοτομία.

1. Εισαγωγή

Από το 1966, όταν ο Kenneth Boulding² αναφέρθηκε στην ανάγκη ριζικών αλλαγών σε μια «κλειστή γη του μέλλοντος» και σε μια «οικονομία διαστημόπλοιου», όπου ο άνθρωπος

---

¹ Ανακοίνωση στο 25th Roundtable with the Government of Greece. From social distancing to social solidarity, July 8th-9th 2021. Lagonissi, Athens. Ευχαριστώ τον Economist για την τιμή να με συμπεριλάβει, μοναδικό ομιλητή από τον τομέα του πολιτισμού και, μάλιστα, του παραδοσιακού, σε μια συζήτηση για την ανάκαμψη της οικονομίας στη μετά Covid '19 εποχή.

² Kenneth E. Boulding, *The Economics of the Coming Spaceship Earth*. In H. Jarrett (ed.) 1966. *Environmental Quality in a Growing Economy*, pp. 3-14. Baltimore, MD: Resources for the Future/Johns Hopkins University Press. First presented by Kenneth Ewart Boulding at the Sixth Resources for the Future Forum on Environmental Quality in a Growing Economy in Washington, D.C. on March 8, 1966. Παραθέτω αυτολεξεί κάποιες σκέψεις του: «**The closed earth of the future requires economic principles which are somewhat different from those of the open earth of the past. For the sake of picturesqueness, I am tempted to call the open economy the "cowboy economy," the cowboy being symbolic of the illimitable plains and also associated with reckless, exploitative, romantic, and violent behavior, which is characteristic of open societies. The closed economy of the future might similarly be called the "spaceship" economy, in which the earth has become a single spaceship, without unlimited reservoirs of anything, either for extraction or for pollution, and in which, therefore, man must find his place in a cyclical ecological system which is capable of continuous reproduction of material form even though it cannot escape**

οφείλει να αναζητήσει «ένα κυκλικό οικολογικό σύστημα, ικανό για συνεχή αναπαραγωγή υλικών», την εφησυχασμένη καταναλωτική κοινωνία της αφθονίας, ελάχιστα, θα απασχολήσει η κραυγή στη «Σιωπηλή Άνοιξη» της Rachel Carson³ για τον θάνατο των πουλιών εξαιτίας των υπερψεκασμών εντομοκτονίας (DDT) ή η επιμονή για «όρια στην ανάπτυξη» του Κλαμπ της Ρώμης⁴ τη δεκαετία του '70. Ο όρος κυκλική οικονομία εμφανίζεται στη βιβλιογραφία, ουσιαστικά, στις αρχές της δεκαετίας του '90. Για το περιεχόμενό του έχουν καταγραφεί, σε παγκόσμιο επίπεδο, πάνω από 100 ορισμοί και διάφορες σχολές σκέψης, όπως εκφράζονται με τους όρους "cradle to cradle", οικονομία απόδοσης, βιομημητική, βιομηχανική οικολογία, φυσικός καπιταλισμός, γαλάζια ή πράσινη οικονομία, αναγεννητικός σχεδιασμός, η αρχή των 3R (reduce, reuse, recycle) και η «αρχή των 6R» (reuse, recycle, redesign, remanufacture, reduce, recover).

Την τελευταία δεκαετία, κυρίως, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αποτελεί πρωταρχική προτεραιότητα στο υπό διαμόρφωσιν European Green Deal η ανάδειξη της κυκλικής οικονομίας σε κυρίαρχο πρότυπο παραγωγής και κατανάλωσης, το οποίο φιλοδοξεί να αποτελέσει την ευρωπαϊκή αλλά και παγκόσμια απάντηση σε μια σειρά πιεστικών ζητημάτων, όπως η κλιματική κρίση, αποτέλεσμα της κατάχρησης των υπαρχουσών πλουτοπαραγωγικών πηγών, της αύξησης του παγκόσμιου πληθυσμού και της συνακόλουθης φθοράς των φυσικών οικοσυστημάτων. Ένα πρότυπο που σέβεται και αξιοποιεί, ορθολογικά, τους πόρους του πλανήτη, ώστε να μειώσει το περιβαλλοντικό, κλιματικό και ενεργειακό αποτύπωμα όλων των δραστηριοτήτων παραγωγής προϊόντων και παροχής υπηρεσιών σε εθνική, ευρωπαϊκή και παγκόσμια κλίμακα. Βρίσκεται, έτσι, σε πλήρη αντιδιαστολή με το ισχύον μοντέλο της «γραμμικής οικονομίας»: παράγω-χρησιμοποιώ-απορρίπτω, που ξοδεύει τους πόρους του πλανήτη.

Στην αγωνιώδη προσπάθεια για εξοικονόμηση φυσικών πόρων και διάσωση των φυσικών οικοσυστημάτων, η επιστροφή σε δοκιμασμένες έννοιες και αξίες προβάλλει ως σανίδα σωτηρίας. Ο δρόμος για την υλοποίηση του εγχειρήματος είναι δύσκολος και απαιτεί σημαντικές αποφάσεις, καθώς και ισχυρή δέσμευση σε παγκόσμιο επίπεδο. Η νεωτερικότητα και η καινοτομία συνδέεται, για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας, με την προσπάθεια να κάνουμε ένα βήμα πίσω και να αξιοποιήσουμε αρχές και συνήθειες του παρελθόντος. Γιατί οι πολυσυζητημένες, σήμερα, και προτεινόμενες ως νεωτερικές έννοιες κυκλική οικονομία, επαναχρησιμοποίηση-μεταποίηση, ανακύκλωση και βιώσιμη ανάπτυξη (αυτόν τον κόσμο τον παλιό, άλλοι τον είχαν πρώτα κι άλλοι τον καρτεράνε) είναι τόσο παλιές όσο και οι οργανωμένες ανθρώπινες κοινωνίες και με αυτές επεβίωσαν, σεβόμενες την ύλη και τον μόχθο δημιουργίας νέων προϊόντων. Αντιθέτως, η έννοια του προϊόντος μιας χρήσης,

---

*having inputs of energy. The difference between the two types of economy becomes most apparent in the attitude towards consumption. In the cowboy economy, consumption is regarded as a good thing and production likewise; and the success of the economy is measured by the amount of the throughput from the "factors of production," a part of which, at any rate, is extracted from the reservoirs of raw materials and noneconomic objects, and another part of which is output into the reservoirs of pollution. If there are infinite reservoirs from which material can be obtained and into which effluvia can be deposited, then the throughput is at least a plausible measure of the success of the economy. The gross national product is a rough measure of this total throughput. It should be possible, however, to distinguish that part of the GNP which is derived from exhaustible and that which is derived from reproducible resources, as well as that part of consumption which represents effluvia and that which represents input into the productive system again». Βλ. και Allen V. Kneese, "The Economics of Natural Resources". *Population and Development Review*. 14 (1988): 281–309.*

³ Rachel Carson, *Silent Spring*, 1962 (πρώτη έκδοση)

⁴ <https://www.clubofrome.org>

η σπατάλη της ύλης, η πολυτέλεια του περιττού μικρή θέση έχουν στην παραδοσιακή βιοθεώρηση.

Εξάλλου, η ίδια η έννοια του κύκλου αποτελεί τον άξονα της παραδοσιακής κοσμοαντίληψης, καθώς η γραμμή ανήκει στην υπέρτατη δύναμη που κατευθύνει τον κόσμο. Γραμμικός, άναρχος, δίχως αρχή και τέλος, είναι μόνον ο Χρόνος-Κρόνος, ο Θεός, ο Δημιουργός του Σύμπαντος, σύμφωνα με τους κοσμογονικούς μύθους. Για τους κοινούς θνητούς, ο κύκλος είναι το σχήμα που ανταποκρίνεται σε ό,τι παρατηρούν στη φύση και στη ζωή τους: Ο κύκλος του έτους (ενιαυτός) με τις εποχές, ο κύκλος του σπόρου (δημητριακά, Περσεφόνη), ο κύκλος της ζωής του καθενός από τη γέννηση μέχρι τον θάνατο. Μέσα σε αυτόν τον κύκλο τίποτε δεν χάνεται και όλα πορεύονται εν ισορροπία.

Εξειδικεύοντας, θα αναφέρω ελάχιστα παραδείγματα κυκλικής οικονομίας στις δικές μας αγροτικές παραδοσιακές κοινωνίες: Η επιβίωση αποτελούσε, ανέκαθεν, την κύρια φροντίδα των ανθρώπων. Η παραγωγή ή προμήθεια με το κυνήγι προϊόντων στον ετήσιο κύκλο αξιοποιούνταν με ευλάβεια. Η έννοια των τροφικών υπολειμμάτων-απορριμάτων ήταν άγνωστη. Τα οποιαδήποτε υπολείμματα τροφής συμπλήρωναν τη διατροφή των ζώων ή τη λίπανση των φυτών. Αντιστοίχως, η αξιοποίηση των μαλλιών των ζώων κάθε χρόνο εξασφάλιζε την ένδυση και τα υφαντά της οικοσκευής, τα στρώματα κ.ά. Εμείς, σήμερα, τα μαλλιά από το κούρεμα των ζώων τα καίμε (σκεφεείτε την προστασία που προσφέρουμε στο περιβάλλον) ή τα θάβουμε...

Πέραν της διατροφής, η ένδυση, η οποία ως γνωστόν ρυπαίνει κατά 10% το περιβάλλον, η fast fashion και η one use fashion πρέπει να αντικατασταθεί στο πλαίσιο της ορθολογικής και καινοτόμου Fashion Revolution με την slow fashion. Σ' αυτόν τον τομέα, η παράδοση έχει να μας διδάξει πολλά, καθώς το ύφασμα, τέχνη ιερή, φαίνεται ότι εξαντλείται μόνον όταν κλείσει, συχνά, έναν μεγάλο διαγενεακό κύκλο, κληροδοτούμενο, μεταποιούμενο μέχρι να καταλήξει σε ευτελή, πλην εύχρηστα, κουρέλια, σε αναντιστοιχία προς τις ποσότητες υφασμάτων, από ποικίλα υλικά, στα σημερινά σκουπίδια. Ο χρόνος δεν μου επιτρέπει να αναφερθώ σε άλλα παραδείγματα. Εδώ, νομίζω ότι ανοίγει η συζήτηση για το μέλλον του παρελθόντος μας. Προφανώς, ζητούμενο δεν είναι η «ρομαντική» αναπόληση ενός παρελθόντος, αλλά η εκλεκτική υιοθέτηση, σήμερα, παραγωγικών και καταναλωτικών αρχών και αξιών που, τότε, προέκυπταν ως απόρροια της ανάγκης και, στις ημέρες μας, μπορούν να αποτελέσουν επιλογή-απάντηση στις προκλήσεις του μέλλοντος.

2. Η αξιοποίηση της ελληνικής παραδοσιακής κληρονομιάς στο πλαίσιο της κυκλικής οικονομίας

Η ελληνική παραδοσιακή κληρονομιά, με μακρά διάρκεια στον χρόνο και δημιουργική συνέχεια, διακρίνεται σε υλική: αρχιτεκτονική, ένδυση, χειροτεχνία, καλλιέργειες, διατροφή κ.ά. και άυλη: τεχνικές, έθιμα (γιορτές, δρώμενα, καθημερινή ζωή), προφορική παράδοση (παραμύθια, τραγούδια, παροιμίες κ.ά.). Από το 2006, προστατεύεται από την UNESCO με τη σύμβαση για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά της ανθρωπότητας (intangible cultural heritage). Πέρα από την αδιαμφισβήτητη πολιτιστική της διάσταση, αποτελεί ζωντανή δραστηριότητα, η οποία στηρίζεται και αντλεί στοιχεία από τη λαϊκή παράδοση, ασκείται από πολύ μικρές επιχειρησιακές μονάδες, κινείται και αναπτύσσεται στη σύγχρονη αγορά και στοχεύει, για τη βιωσιμότητά της, σε αγορές τοπικές, μικρής αλλά και μεγάλης κλίμακας, διεθνείς. Ανήκει στο «παραγωγικό σύστημα» και συνδέεται με άλλα υποσυστήματά του, όπως η τουριστική επιχειρηματικότητα, η προστασία του περιβάλλοντος, η διαθέσιμη τεχνολογική ανάπτυξη, η εκπαίδευση και η έρευνα, οι τοπικές κοινωνίες, οι επιχειρηματικές και πολιτιστικές κοινότητες, η ανάπτυξη της προσωπικότητας- και, μάλιστα, η

επιχειρηματικότητα και η καλλιτεχνική δημιουργία, η θεραπευτική και δημιουργική απασχόληση για άτομα ειδικών αναγκών- και, οπωσδήποτε, υπόκειται στις θεσμικές και κανονιστικές ρυθμίσεις του κράτους και διεκδικεί τη μέριμνα και τη στήριξή του.

Στην παρούσα ιστορική συγκυρία, από τις κρισιμότερες στην ιστορία της ανθρωπότητας, η επάνοδος στους πολιτισμούς της «εντοπιότητας» και στις αξίες τους, όπως η κυκλική οικονομία και ο σεβασμός στη φύση-περιβάλλον, φαίνεται περισσότερο από ποτέ αναγκαία. Η τοπικότητα (locality) με τη μορφή, για παράδειγμα, των παραδοσιακών τοπικών προϊόντων (Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης και Γεωγραφικής Ένδειξης, Ιδιότυπα Παραδοσιακά Προϊόντα κ.ά.) και των εφαρμοσμένων παραδοσιακών τεχνών - Χειροτεχνίας, αποτελεί τη μετανεωτερική απάντηση στην παγκοσμιοποίηση, επανεισάγοντας τη θετική αξιολόγηση της παράδοσης, η οποία ενσωματώνει το φυσικό περιβάλλον, τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, τους κοινωνικούς δεσμούς και τις συλλογικές συμπεριφορές των παραδοσιακά δομημένων κοινωνιών.

Είναι, επομένως, αναγκαία η επαναξιολόγηση της σημασίας του πολιτισμικού κεφαλαίου μιας χώρας, όπως η Ελλάδα, για τον σχεδιασμό της τοπικής και εθνικής οικονομίας, με κανόνες σύγχρονης πολιτιστικής πολιτικής, αξιοποιώντας τις διεθνείς συμβάσεις και τα πρωτόκολλα (Αυλη Πολιτιστική Κληρονομιά της UNESCO, Κοινή Αγροτική Πολιτική, κυκλική οικονομία, καινοτομία), αλλά και επιτυχημένες πρακτικές άλλων χωρών. Μέρος σημαντικό του πολιτισμικού κεφαλαίου, ο παραδοσιακός πολιτισμός, αγροτικός, κυρίως, αλλά και αστικός, μπορεί ως εναλλακτική, τουλάχιστον, μορφή κοινωνικής ανασυγκρότησης και οικονομικής ανάπτυξης να συμβάλλει, δυναμικά, στον μετασχηματισμό των τοπικών κοινωνιών και στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας.

Τέλος, η Επιτροπή Πισσαρίδη αναφέρεται, εκτενώς, στη σημασία του τομέα της αγροδιατροφής και αφιερώνει κεφάλαιο στη Χειροτεχνία, «όπως το κόσμημα, τα κεραμικά, την αργυροτεχνία, τα υφαντά και άλλες τέχνες». Επισημαίνει ότι η σχετική δραστηριότητα «έχει βαθιές ρίζες στην παράδοση και σημασία για την οικονομία, καθώς συνδέεται στενά με τα τοπικά γεωγραφικά χαρακτηριστικά, κυρίως, μέσω πολύ μικρών επιχειρήσεων. Η ανάπτυξη και διεθνής παρουσία του κλάδου είναι σημαντικά χαμηλότερη της δυνητικής, καθώς υπάρχουν προβλήματα στη χρηματοδότηση, την καινοτομία, ιδίως, όταν χρησιμοποιούνται νέες τεχνολογίες, την εκπαίδευση και την ενημέρωση. Πέρα από αυτές τις πτυχές, όμως, σημαντική είναι και η συστηματικότερη υποστήριξη του κλάδου από τοπικά σχέδια στο πλαίσιο της ευρύτερης πολιτιστικής, τουριστικής και εκπαιδευτικής αναβάθμισης».

3. Αποτελέσματα

Η μη γραμμική οπτική για την οικονομία του 21ου αιώνα, παγκοσμίως, υιοθετεί τη συνύπαρξη των παραδοσιακών κλάδων και των αντίστοιχων τεχνικών τους, παράλληλα, με εκείνες των «νέων τεχνολογιών», για ένα οικονομικό μοντέλο, που θα γεφυρώνει το παρελθόν με το παρόν. Σύμφωνα με τον προβληματισμό της ΕΕ «"για μια βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030"», η εφαρμογή των αρχών της κυκλικής οικονομίας, -βασικής αρχής στις παραδοσιακές κοινωνίες-, σε όλους τους τομείς και τις βιομηχανίες, υπολογίζεται ότι μπορεί να αποδώσει σημαντικό οικονομικό όφελος έως το 2030 και περίπου 1 εκατομμύριο νέες θέσεις εργασίας στην Ευρώπη. Επιπλέον, θα συμβάλλει στη μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου. Οι εθνικές ενέργειες για τη μετάβαση από το γραμμικό στο κυκλικό μοντέλο, με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη στη χώρα μας σε όλους τους τομείς, οφείλουν να ακολουθούν την ευρωπαϊκή στρατηγική.

Επιπλέον, όπως δείχνουν σύγχρονες έρευνες, η καινοτομία δεν είναι, πλέον, προνόμιο μόνον των κλάδων υψηλής τεχνολογίας, αλλά είναι στρατηγικής σημασίας και για τον πολιτισμό και τις παραδοσιακές «medium-low tech» εφαρμοσμένες τέχνες και ασχολίες, με δεδομένο ότι οι «medium low tech» επιχειρήσεις μπορεί να μην εισάγουν νέα επιστημονική γνώση – τεχνολογία, αλλά στηρίζουν την καινοτομική τους δραστηριότητα στην αξιοποίηση της υπάρχουσας κωδικοποιημένης γνώσης σε μια πρακτική κατεύθυνση, που τις καθιστά ανταγωνιστικές. Για παράδειγμα, ενθαρρύνεται η δημιουργία κόμβων (living labs) για τη διασύνδεση των χειροτεχνιών (μικρο-βιοτεχνιών και οικοτεχνιών) μέσα από τη δημιουργία πεδίων ανοιχτού λογισμικού, μέσω των οποίων ανταλλάσσεται η εμπειρία μεταξύ των τεχνικών, αναπτύσσονται εφαρμογές, εργαλεία συνεργασίας και καινοτόμες τεχνολογίες (3D printing) και οργανώνονται χώροι εγκατάστασης, εκμάθησης, παραγωγής, επίδειξης και διάθεσης των προϊόντων.

Στην Ελλάδα, η δεκαετής οικονομική ύφεση, με έντονες κοινωνικές επιπτώσεις, άφησε να φανούν οι εσφαλμένες, κατά το παρελθόν, επιλογές στρατηγικής για τη μη ανάπτυξη της γεωργίας – κτηνοτροφίας και δημιουργικών βιοτεχνιών και, κυρίως, η αδυναμία για διαρθρωτικές αλλαγές, οι οποίες θα περιόριζαν τις επιπτώσεις της στον πληθυσμό, όπως συνέβη σε παρόμοιες κρίσεις κατά το παρελθόν. Η πανδημία του κορωνοϊού μας βρήκε ανέτοιμους, όσον αφορά στις παραπάνω προτεινόμενες αλλαγές. Τώρα, λοιπόν, είναι η ευκαιρία να ξεκινήσει, μεθοδικά και με την ουσιαστική στήριξη του κράτους, η επαναφορά, με σύγχρονα εργαλεία, σε ορισμένα παραδοσιακά συστήματα τοπικής οικονομίας, που μπορούν να δώσουν διέξοδο στην κλιματική αλλαγή, στη διαχείριση των απειλούμενων υδάτινων πόρων και της βιοποικιλότητας και να εξασφαλίσουν, τέλος, το εισόδημα των παραγωγών και των δημιουργικών τεχνιτών. Η εθνική στρατηγική κυκλικής οικονομίας, επικαιροποιημένη σε συγκεκριμένο σχέδιο δράσης με τις νεότερες νομοθετικές εξελίξεις στην ΕΕ, αφού εξειδικευθεί και σε περιφερειακό επίπεδο, σε επίπεδο δήμων και, κυρίως, νησιών και των πέντε δήμων της απολιγνιτοποίησης με την υποστήριξη του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης, εύχομαι να αποδώσει καρπούς.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Boulding, K. E. (1966). The Economics of the Coming Spaceship Earth. In H. Jarrett (ed.) *Environmental Quality in a Growing Economy* (pp. 3-14). Baltimore, MD: Resources for the Future/Johns Hopkins University Press.
- Carson, R. (1962). *Silent Spring*. USA: Houghton Mifflin Harcourt.
- Kneese, A. V. (1988). "The Economics of Natural Resources". *Population and Development Review*. 14, 281-309.
- Polymerou-Kamilaki, A. (2021). Exploiting culture and tradition within the context of the circular economy. In *25th Roundtable with the Government of Greece. From social distancing to social solidarity, July 8th-9th 2021*. Grand Resort Hotel Lagonissi, Athens.

Διαδίκτυο

<https://www.clubofrome.org>

Παράρτημα

Εικόνα 1. Αφίσα συνεδρίου

16:40 THE HELLINIKON PROJECT: MOVING FORWARD

- The impact on the economy and the community

The Economist in dialogue with:
Adonis Georgiadis, minister for development and investments, Greece
Odiseas Athanassiou CEO, Lambda Development

17:00 RESTARTING BUSINESS AFTER COVID-19

- The government's strategy and new incentives for business growth
- Recovery after covid-19: slowly but surely

Adonis Georgiadis, minister for development and investments, Greece

In dialogue with:
Christos Christodoulou, CEO, Delphi Alliance
Stavros Konstantas, CEO, Ethniki Insurance Company
Kostas Axarloglou, dean and professor of international business and strategy, Alba Graduate Business School, The American College of Greece

Commentator:
Constantinos Michalos, president, Athens Chamber of Commerce and Industry (ACCI)
Demetri Argyropoulos founder and CEO, Avant Global

- Exploiting culture and tradition within the context of the circular economy

Aikaterini Polymerou – Kamilaki, emer. researcher, former director of the Hellenic Folklore Research Centre of the Academy of Athens

17:35 Discussion

18:15 End of conference sessions

21:00 Closing gala dinner

Guest of honour and keynote speaker:
Alexis Tsipras, president of the Coalition of Radical Left (SYRIZA)-Progressive Alliance, leader of the main opposition, former prime minister, Greece

* Awaiting confirmation

Date of draft: 29/09/2021
This programme belongs to The Economist Events for Greece, Cyprus, Malta and SE Europe / Hazis & Rivas and it is still under development. Speakers mentioned herein have confirmed their participation apart from those that appear with an asterisk.

Εικόνα 2. Πρόγραμμα συνεδρίου